

УДК 929(477)Рил:008+8

МЕХ НАТАЛІЯ

доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

MEKH NATALIYA

a Doctor of Philology, a professor, a chief research fellow at the *Ukrainian Ethnological Centre* Department of the NASU M. Rylskyi Institute for Art Studies, Folkloristics and Ethnology

Бібліографічний опис:

Мех, Н. (2020) Максим Рильський – культуротворець і мовотворець. *Народна творчість та етнологія*, 2 (384), 65–67.

Mekh, N. (2020) Maksym Rylskyi as the Maker of Culture and Language. *Folk Art and Ethnology*, 2 (384), 65–67.

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ – КУЛЬТУРОТВОРЕЦЬ І МОВОТВОРЕЦЬ

Беззаперечна і надважлива роль художньої літератури, що спонукає до роздумів і рефлексій над власним світоглядом, творами мистецтва – культурними продуктами минулих століть, а також роль митців, знакових культурних постатей у процесі формування сучасного національного наукового і мистецького простору. Представниками української наукової і культурної спільноти є вчені, літератори, історики, мистецтвознавці, етнологи, мовознавці тощо, які творять на різних часових зрізах, сприяючи формуванню багатогранних духовних цінностей.

Варто, на нашу думку, святкуючи 125-річчя від дня народження видатного українського поета, публіциста, перекладача, академіка АН України М. Рильського, звернути увагу на його мовотворчість як культурний продукт своєї доби, на його індивідуальне світобачення та світосприйняття. Він жив і творив у край складний

для українства час, проте багато сказав своєю творчістю.

У вірші «Синові» Максим Тадейович звертається не лише до сина, а промовляє до всіх нас, прагнучи донести просту істину – завжди залишайтеся **ЛЮДЬМИ**.

Будь вірним слову, що усім словам
Із ним одним ніколи не зрівняться!
Хай веселять тебе любов і праця,
Хай дружби непогасної крило
Гірке від тебе відганяє зло,
І хай у час останній свій про сина
Спокійно я подумаю: людина!
(«Синові»)

Своєрідним духовним заповітом М. Рильського був заклик до всіх нас – **берегти і плести рідну мову**. Адже людині дана мова як велика заповідь творчості. Здатність творити власним словом, пізнавати світ і самовиражатися у слові. Це є безцінний дар.

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.

(«Мова»)

І нині заклик поета є надзвичайно актуальним, промовисто лунаючи до спадкоємців. Адже дискусія про мову триває, мовне питання постійно перебуває в епіцентрі уваги не лише філологів, а й усіх, кому не байдужа рідна країна, її незалежність, свобода і культурний розвиток.

Шану до рідної землі, глибоку повагу до свого народу – все це також знаходимо в мовотворчості Максима Тадейовича:

Прислухайтесь, як океан співає –
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомоні морським. Немає
Мудріших, ніж народ, учителів.

(«Мова»)

М. Рильський був нащадком київського міського писаря (XVII ст.), онуком багатого польського пана Розеслава Рильського і княжни Дарії Трубецької, сином етнографа, громадського діяча Тадея Рильського. Мати, Меланія Федорівна, була простою селянкою. Проте любов до української мови, до ліричної пісні прищепила вона майбутньому митцю, талановитому поету.

Благословенна ти в віках,
Як сонце наше благовісне,
Як віщий білокрилий птах,
Печаль і радість наша, пісне.

(«Слово про рідну матір»)

Спочатку поет-неокласик, відсторонений від злободенних проблем сучасного йому суспільства, згодом – лояльний до діючого режиму громадський діяч. Екстрапоетичні фактори вплинули на подальшу мовотворчість М. Рильського, яка поділилася на два напрями – офіційний і ліричний. У ліричній площині він написав твори, які увійшли до скарбниці української культури.

Мова художньої літератури – важлива складова творення національної свідомості, мовної картини світу, оскільки письменник є не лише вірцевим мовцем, а й активним її творцем. Кожний талановитий письменник, за словами І. Франка, виробляє свою окрему мову: використовує характерні вислови, звороти, улюблені слова, своєрідну будову речень. Хоча письменник і користується загальноновживаною мовою, проте його індивідуальне світосприйняття, психологія мовотворчості зумовляють витворення особливого мовного світу, системи образів, концептуальних понять.

Художня мова кожного автора неповторна, вона вирізняє його серед інших митців. Митець не тільки вибирає мовні засоби – він мислить ними, тому здатний витворювати у своїй уяві й викликати в уяві читача індивідуальні художні образи. Так, ідіостиль М. Рильського на тлі загальнонаціональної мови відображає його індивідуальне світобачення і світовідчуття через окремі специфічні мовні засоби й оригінальне авторське їх використання.

Ходім! Шумлять щасливі води,
І грає вітер навкруги,
І голуби ясної вроди
Черкають неба береги.

(«Молюсь і вірю. Вітер грає»)

Митець, знакова постать своєї доби, зазвичай реалізує талант не в одній, а в різних сферах. М. Рильський був чудовим поетом, знаним публіцистом, науковцем, перекладачем. І водночас – здібним адміністратором, успішно відстоював інтереси творчих спільнот, упевнено доводив на різних державних рівнях важливість підтримки української культури. Він опікувався інтелектуальним розвитком українства, переймався інтересами й прагненнями обдарованої молоді, дбав про збереження духовних скарбів, про етнологічну, музикознавчу, мистецтвознавчу спадщину, високо цінуючи її роль у житті людини.

В тобі, мистецтво, – у малій картині,
 Що більша за усей безмежний світ!
 Тобі, мистецтво, у твоїй країні
 Я шлю поклін і дружній свій привіт.
 Твої діла – вони одні нетлінні,
 І ти між квітів – найясніший квіт!
 («Мистецтво»)

Максим Тадейович поважав колег-поетів, діячів української культури, цінував їх та підтримував. Був щирим і відвертим у своїх оцінках. Так, згадуючи про П. Тичину як талановитого хорового диригента, головного керівника капели-студії ім. М. Леонтовича, він ділився своїми враженнями: «Я пригадую вечір, один з найкращих у моєму житті вечорів. Одна київська хорова студія зібралася на співанку. Ждали Тичину. І от він прийшов <...> І зразу ж Павло Григорович узявся до роботи. Розучував хор якусь, коли не помиляюсь, річ Римського-Корсакова. І тоді я вперше побачив, якими огнями можуть і вмюють грати очі нашого поета, яким він – втілення скромності і тихості – може бути впевненим і владним, і як цій упевненості і владності коряться люди. І тоді я зрозумів назавжди, що Тичина і пісня – брат і сестра, що коли багатьох поетів називаємо

ми за трафаретом “співцями”, то для Павла Григоровича слово співець – найприродніший епітет»¹ [2, с. 57–58].

Це твердження М. Рильського є надзвичайно цінним для нас. Адже він сам був надзвичайно обдарованою й високоосвіченою особистістю. Поетові належать такі рядки:

В тобі, мистецтво, у тобі одному
 Є захист: у красі незнаних слів,
 У музиці, що вроду, всім знайому,
 Втіляє у небесний перелив.
 («Мистецтво»)

М. Рильський – культуротворець і мовотворець. Це важливо не лише для вузького кола науковців і митців, а взагалі для українського народу. Нині ми можемо засвідчити входження в новий етап розвитку, де є загальне національне піднесення, сплеск пасіонарних виявів і водночас розгубленість, невпевненість у майбутньому. І все це відбувається в умовах глобалізації та інтеграції культур. Тому надзвичайно актуальною є апеляція до національного культурного фонду, сформованого століттями, багатьма поколіннями видатних митців, одним з яких був Максим Тадейович Рильський.

Примітка

¹ Про Павла Тичину: статті, нариси, спогади. Київ : Рад. письменник, 1976. 291 с. С. 57–58